

Transcript ProDemos Podcast aflevering 03 – Nanda Oudejans over de impact van corona op de rechtsstaat

[Vrouwenstem, Eveline van Rijswijk]

00:00:03

Je luistert naar de ProDemos podcast, waarin we met sprekers uit politiek wetenschap, onderwijs, rechtspraak, media, praten over onderwerpen die te maken hebben met democratie en rechtsstaat. Ik ben Eveline van Rijswijk en in deze aflevering gaan we het hebben over hun noodtoestanden noodoplossingen, noodmaatregelen, noodbevelen, noodverordeningen en noodwetten, oftewel: welke impact heeft de corona crisis op onze rechtsstaat.

00:00:25

Eveline: Juist door te kijken wat er nu anders is, hoop ik te ontdekken hoe onze rechtstaat normaalgesproken werkt en waar we op moeten letten, nu onze grondrechten onder druk staan en dat we bespreken je het allemaal met Nanda Oudejans universitair hoofddocent rechtsfilosofie aan de Universiteit van Amsterdam. Welkom Nanda.

00:00:41

Nanda: Dank je wel

00:00:42

Eveline: We merken dat er steeds meer verzet komt tegen alle corona maatregelen, mensen zijn het een beetje zat de afgelopen tijd en ben jij zelf ook een beetje zat soms die corona maatregelen?

00:00:53

Nanda: Ja, ik was al vrij snel heel erg zat, met name de maatregelen die het onderwijs heel hard hebben geraakt, en daar heb ik het zowel over het basis- onderwijs als het voortgezet onderwijs en nu het hoger onderwijs. Het basisonderwijs is inmiddels weer op dreef gekomen. Middelbaar onderwijs mag na de zomer weer van start, maar de universiteit blijft min of meer dicht. En ook al doen mijn collega's en ikzelf er alles aan om online onderwijs te geven. Ik vind dat toch niet dat we daar mee kunnen stellen dat het onderwijs, het hoger onderwijs, open is en daar ben ik ga daar ben ik wel klaar mee.

00:01:41

Eveline: a, dus het is voor korte tijd nog te overzien, maar als het langer gaat duren dan schaadst dat de kwaliteit van het onderwijs.

00:01:48

Nanda: Ja, dat je ja, ik denk dat het sowieso de kwaliteit van het onderwijs schaadst, maar dat we na de zomer nog steeds niet open mogen. En dat er dus vanuit wordt gegaan dat we dat online doen. Ja, dat de dat dient niet onze didactische doelstellingen, dient niet de academische vorming, dus daar ben ik wel klaar mee. Dan maak ik me ook wel ernstig zorgen om.

00:02:15

Eveline: Levert die crisis ook dilemma's op die juist interessant zijn voor jou als rechtsfilosoof en voor jouw studenten? Dat je denkt: ik gebruik de actualiteit ook echt om mijn studenten kwesties voor te leggen?

00:02:25

Nanda: Ja, je hebt natuurlijk nu het verdelingsvraagstuk. Wie mag er een IC-bed en wie niet? Dat is natuurlijk een klassiek verdelingsvraagstuk. Je hebt de schaarste van goederen en in dit geval IC-bedden. Nou ja, wat is een rechtvaardige en eerlijke verdeling? Daar zou je over kunnen nadenken. Ja, dat zijn klassieke dilemma's die ik op zich nog niet zo zeer bespreek met mijn rechtenstudenten, maar waar rechtsfilosofen doorgaans wel mee uit de voeten kunnen. Dat zijn vaak hele theoretische vraagstukken en nu zijn ze heel erg concreet en een ander dilemma. Maar ik denk dat we daar straks nog wel op gaan komen: hoe je om moet gaan met de uitzonderingstoestand waar we nu in verkeren en die inmiddels wel een beetje bij beetje wordt afgebroken. Maar dat roept wel echt hele fundamentele vragen op over recht, over democratie, over wie wij zijn als gemeenschap. Dus ja, daar denken, dit is echt voer voor rechtsfilosofen.

00:03:34

Eveline: Om daar meteen maar op in te gaan, want we zitten in een uitzonderingssituatie en het woord noodtoestand is al een tijd geleden gevallen. Wat is dat een noodtoestand?

00:03:43

Nanda: Ja, nou, in Nederland hebben we niet feitelijk de noodtoestand afgekondigd, hè wat wat landen in het zuiden van Europa wel hebben gedaan. Maar wat we wel hebben gedaan, zijn heel veel maatregelen getroffen waarmee we eigenlijk de werking van het normale recht even hebben opgeschort. Omwille van de strijd tegen corona.

00:04:06

Eveline: Hoe noemen we dat, dan is er toch toch een soort van uitzondering?

00:04:09

Nanda: Ja, ik zou dat dan een uitzonderingstoestand noemen. Die veel vragen oproept omdat het gaat om dus je hebt een crisis, hè, ik ben geen viroloog. Ik ga ook geen uitspraken doen wat het gevaar is van corona. Maar je hebt een crisis. En dan is het de politieke vraag: wie beslist a, dat er een crisis is en b, dat we maatregelen gaan treffen die in vergaande mate onze rechten en vrijheden opschorten omwille van het behoud van onze orde en omwille van het afwenden van de crisis? Nou, dat zijn politieke vragen waar we over na moeten denken, en dat zijn niet alleen politieke vragen. Het zet ook heel erg op scherp de vraag: wie is er eigenlijk aan de macht? En als je kijkt bijvoorbeeld naar het werk van een rechtsgeleerde, zoals Carl Schmitt was, de kroonjurist eh van de nazis, maar ook bijvoorbeeld de Italiaanse filosoof Agamben, die laten zien dat in zo'n uitzonderingstoestand, waarin je dus het recht opschort eigenlijk omwille van het behoud van het recht, dat dat echt een door en door politiek moment is waarin de soevereiniteitsproblematiek, de soevereine macht, zich laat gelden. Dus je zou eigenlijk kunnen zeggen dat nu in deze uitzonderingstoestand... Ja, hebben we wel een probleem met democratische legitimiteit, want het is niet meer het volk wat iets te zeggen heeft over de wet en waaronder we leven. Nee, het zijn de wetten die ineens worden opgeschort, dus dat zijn dilemma's waar rechtsfilosofen over denken.

00:05:58

Eveline: Dus in feite is het bedoeld voor een korte situatie. Het is een uitzondering. Daar moet eigenlijk ook een eindpunt aan zitten, lijkt me, maar dat is ook niet duidelijk.

00:06:08

Nanda: Nee, maar dat is wel echt iets waar we over na moeten denken en waarom? Waarom dat zo belangrijk is? En dan ga ik toch weer terug, zeg maar nou, hoe moet je zo een uitzonderingstoestand begrijpen en in een uitzonderingstoestand schort je dus rechten op omwille van het behoud van de orde. Dus er is een gevaar, in dit geval corona of bijvoorbeeld eerder terrorisme, wat we een aantal jaar geleden hebben gezien. En om dat gevaar af te wenden, schort je het recht op. Maar dat betekent dus ook dat je heel erg waakzaam moet zijn op een tweede gevaar wat zich aandient, namelijk dat op het moment, zeg maar, dat onze rechten worden opgeschort, dat gebeurt zodat de overheid - de staat - maximaal controle kan uitoefenen over het leven van haar burgers. En dat is wat er nu gebeurt. Dus normaalgesproken hebben we tal van rechten en vrijheden, en dat moet je eigenlijk begrijpen als een soort verdedigingslinie tussen ons en de staat.

00:07:10

Eveline: Ja, dus normaalgesproken zou ik kunnen zeggen: "Waar slaat dit op dat ik deze afstand moet houden, dat ik in het OV mondkapjes moeten vragen?" Enzovoort. Maar nu kan ik niet naar de rechter gaan om mij op mijn rechten te beroepen, want het recht is opgeschort.

00:07:23

Nanda: Ja, nou, dat laatste zou misschien nog wel kunnen, maar waar het om gaat is dat inderdaad die rechten zijn opgeschort. Dat betekent dat die verdedigingslinie of die verdedigingsmuur tussen het individu en de staat - die komt weg te vallen, zodanig dat die staat maximaal controle kan uitoefenen over haar burgers en dus tal van dingen kan gaan eisen. Je mag niet meer naar school, je moet die anderhalve meter afstand houden. Tal van dingen eh waren ineens niet meer mogelijk. Welnu op het moment dat dat tijdelijk is, is dat nog wel vol te houden, maar we moeten er echt voor bedacht zijn dat, op het moment dat je die rechten en die vrijheden die ons normaal beschermen tegen die staat, op het moment dat je die opschort, maakt ons dat heel erg kwetsbaar.

00:08:12

Eveline: En het zijn ook nogal grote rechten die geschonden worden.

00:08:15

Nanda: Ja, kijk bijvoorbeeld naar het recht op privacy dat wordt geschonden wordt. Dat mensen die in verzorgingstehuizen zitten niet meer bij hun familie mogen? Dat is echt een een en een directe opschorting van het recht op een privéleven en het recht op een gezinsleven. Dat zijn zware maatregelen die getroffen worden of bijvoorbeeld, inderdaad het recht op onderwijs en natuurlijk het allerbelangrijkste: het recht op vrijheid van beweging. Waar heel veel andere rechten van afhankelijk zijn, hè. Ik moet mij bewegen van Tilburg naar Amsterdam om naar m'n werk te kunnen gaan. Op het moment dat dat niet meer mag... Ja, en dan word ik dus beknot ook in mijn werkzame leven.

00:09:00

Eveline: Zijn er ook rechten die we wel behouden hebben, hè dat je zegt: nou dat zijn, we hebben een een x aantal grondrechten en je ziet in Nederland: nou, daar durven we niet aan te komen, terwijl ze dat misschien een ander land wel doen?

00:09:10

Nanda: Nee, dat zou ik zoo niet durven zeggen. Nee, nee, dus. Je ziet wat je echt wat je hè, de meest evidente rechten die echt op het spel staan en die ons ook dus echt kwetsbaar maken. Dus om even terug te komen op jouw vraag, moet er we niet ook een einde aan komen? Ja, d'r moet een einde

aan komen en daar moeten we ook voortdurend met elkaar over hebben. Juist omdat we nu zo kwetsbaar zijn, we zijn niet alleen kwetsbaar voor het virus. We zijn ook kwetsbaar voor de uitoefening van een overheid die maximale controle over ons uit kan oefenen,

00:09:40

Eveline: Want vind jij dat mensen zich te weinig zorgen maken over dat die rechten ons tijdelijk afgenomen worden?

00:09:45

Nanda: Ja, ik denk dat heel veel mensen zich sowieso... dat er sowieso heel erg is ingespeeld op angst, en ik denk wel dat we misschien niet kritisch genoeg zijn geweest op het doordenken van de normatieve implicaties van zo'n uitzonderingstoestand.

00:10:05

Eveline: Wat bedoel je daarmee?

00:10:05

Nanda: Veel mensen leggen zich daarbij neer dat bijvoorbeeld die scholen gesloten zijn, want: het virus. Veel mensen hebben zich erbij neergelegd dat ze mensen niet meer kunnen bezoeken in verzorgingstehuizen, want: het virus.

00:10:21

Eveline: Wat is dan het gevaar van die kritiekloosheid bij burgers?

00:10:24

Nanda: Nou, het gevaar zit 'm erin dat we nu allerlei maatregelen, en misschien om goede redenen, hè, tijdelijk evenaannemen, accepteren ons daarbij neerleggen omwille van het beschermen van de volksgezondheid. Maar als je gaat kijken naar de geschiedenis, dus bijvoorbeeld, hè, de rechtsfilosoof Agamben die ik net al noemde, die heeft dat gedaan, heeft een boekje geschreven, The state of exception. Waarin hij vrij overtuigend laat zien dat zodra er een uitzonderingstoestand wordt aangenomen, dat altijd een aanleiding is om onwelgevallige beleid door te voeren. Want we letten toch even niet op met z'n allen. Dus het gevaar van zo'n uitzonderingstoestand is dat sommige maatregelen permanent gaan worden. Kijk, ik ga niet zeggen dat we nu het gevaar hebben dat we in een dictatuur terechtkomen. Daar is natuurlijk geen sprake van. We zijn een volwassen democratie, eh de rechtstaat, die functioneert nog dus daar is geen sprake van. Maar je zult zien dat er maatregelen zijn die nu worden getroffen, die permanent gaan worden en waar ik dan bijvoorbeeld aan denk is bijvoorbeeld het onderwijs, het online onderwijs. Daar hou ik echt m'n hart eh om vast.

00:11:40

Eveline: En zou dat dan bijna een soort verkapte bezuinigingsmaatregel zijn, die toch wel heel goed uitkomt?

00:11:44

Nanda: Precies, die toch wel heel goed uitkomt, en dat wilden we eigenlijk al langer en nu drukken we door. Een andere maatregel die misschien wel permanent gaat worden, is die anderhalve meter en daar moeten we ons echt de vragen bij gaan stellen. Rutte heeft er telkens gehad over het nieuwe normaal, maar anderhalve meter samenleving is niet normaal, online onderwijs is niet normaal. Basisscholen sluiten, terwijl er geen noodzaak voor is, is niet normaal. Middelbare scholen zo lang gesloten houden zonder noodzaak is ook niet normaal. En daar moeten we dus echt waakzaam zijn. Dat maatregelen die nu tijdelijk lijken in zo'n uitzonderingstoestand, dat die niet permanent worden.

En de vraag die je je dan eigenlijk moet stellen, voortdurend als burger, is: is dit de samenleving waarin we willen zijn? Is het de samenleving die we willen? Dus ik zei net al: op het moment dat die uitzonderingstoestand ineens in werking treedt, of je 'm nou formeel afkondigt of niet, dat doet niet echt ter zake, dan is dat echt een door en door politiek moment, omdat die soevereine macht ineens, bijna van buitenaf en zonder democratische legitimiteit, gaat zeggen: we gaan het recht even tijdelijk opschorten. Dat is door en door politiek, maar het is nog door en door politiek op een andere manier, namelijk in die zin dat op een moment dat er zo ingrijpend wordt ingegrepen, in onze samenleving en in onze levens, dat wij echt als burgers ons de meest politieke vraag moeten stellen – en dat is de vraag: hoe willen wij samen leven? Is dit hoe wij onze gemeenschap willen vormgeven? Kan de ander op anderhalve meter afstand bestaan? Kan ik met de ander samenleven op anderhalve meter? Dat zijn nu vragen die we ons moeten gaan stellen.

00:13:44

Eveline: Ja.

00:13:44

Nanda: Kunnen we tot in het oneindige maar online onderwijs blijven voeren?

00:13:49

Eveline: En dat is een vraag die die burgers zich moeten afvragen, maar ook politieke partijen, lijkt me.

00:13:55

Nanda: Ja.

00:13:55

Eveline: Zij staan natuurlijk ook een beetje buitenspel omdat zij alleen achteraf controleren, ja, en is dat ook het grote probleem nu? Dat die politieke partijen dus niet vooraf maar pas als het al een feit is, iets zou kunnen zeggen?

00:14:10

Nanda: Ja, precies. Daarom noem ik dit ook echt een door en door politiek moment. Aan de ene kant ontbreekt zo'n uitzonderingstoestand, hè? Al die noodverordeningen die nu zijn gegeven, die ontbreken gewoon democratische legitimiteit. Dat wil zeggen, dus democratische legitimiteit wil zeggen dat de wetten waaronder wij leven, dat die afkomstig zijn van het volk. Hè? Dus wij maken zelf de wetten waaronder we leven, of stellen mensen aan, die we kiezen, die namens en voor ons die wetten maken. Maar we leven, simpel gezegd, onder de wetten die we zelf hebben gekozen. Dat garandeert onze vrijheid op het moment dat die democratische basis wegvalt, wat nu aan de hand is. In die uitzonderingstoestand staat onze vrijheid op het spel. Dus je kan een heel negatief verhaal hebben over die uitzonderingstoestand, en dat heb ik ook omdat het ons kwetsbaar maakt, omdat er een dreiging is dat sommige dingen permanent gaan worden. Maar je kan er ook iets positiefs tegenover zetten en dat is dat andere hele zware politieke moment, namelijk dat het volk nu echt weer van zich kan laten horen. Juist door weer met elkaar in gesprek te gaan en na te denken en onze stem te laten horen, is dit hoe wij een samenleving willen zijn?

00:15:29

Eveline: En met je stem te laten horen bedoel je dat ook letterlijk? Met: er komen verkiezingen aan en we laten dan onze stem horen en

00:15:35

Nanda: Nee.

00:15:35

Eveline: politieke partijen...

00:15:36

Nanda: Nee, ik denk echt dat er nu – dat is ook belangrijk, maar dat ik vind dat zal versmalling van politiek en democratie.

00:15:42

Eveline: Hoe moeten we dat dan wel doen? Die stem laten horen?

00:15:43

Nanda: Er bestaat altijd zo'n opvatting van de er is een democratie en en democratie dat dit de hè, dat is de vertegenwoordigende democratie en het enige wat de burger doet, is eens in de zoveel jaren een stem uitbrengen. Dat is ook democratie, maar dat is echt maar een heel klein verhaal van democratie. Ja, het volk.. je je zou er dus aan kunnen denken dat mensen zich gaan verenigen. Zelf had ik het bijvoorbeeld wel heel prettig gevonden, maar dat is niet echt heel erg gebeurt, als bijvoorbeeld het onderwijs echt samen was opgetrokken. Dus het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, het hoger onderwijs: dat we omwille van het onderwijs, omwille van de kinderen, omwille van onze leerlingen, omwille van onze studenten niet op deze manier onderwijs kunnen geven.

00:16:33

Eveline: Maar dat dat zijn dus eigenlijk een soort verschillende burger lobby's die voor verschillende onderwerpen en omstandigheden naar de politiek moeten stappen om aan te geven: Hier lopen wij tegenaan. We willen dit is niet de samenleving, om jouw woorden te gebruiken, waarin wij willen leven.

00:16:47

Nanda: Ja, het allermooiste zou zijn, natuurlijk, als je niet een lobby hebt voor de ene groep, en een lobby hebt voor de andere groep, maar dat je echt een soort van gedeelde grond krijgt waarvan uit je ter discussie gaat stellen wat nu gaande is.

00:16:59

Eveline: En hoe doe je dat?

00:17:00

Nanda: Ja, hoe doe je dat? Dat is een goeie vraag. Daar heb ik geen antwoord op, nee.

00:17:04

Eveline: Dit is misschien ook heel moeilijk. Om het misschien weer in een andere vorm te gieten, hè, d'r zijn ook af en toe kort gedingen geweest, hè vanuit de verzorgingstehuizen? Nou, dat is geloof ik niet doorgegaan, maar ook een groep als Virus Waanzin die zegt: wij willen alsnog demonstreren om onze mening te verkondigen. Is het kort geding ook een vorm om die overheid bij zijn lurven te pakken en te zeggen:

00:17:29

Eveline: we willen het anders. Of is dat ook weer te smal?

ProDemos

00:17:32

Nanda: Nee, je zou inderdaad... Op het moment dat dat je rechten worden opgeschort in zo'n uitzonderingstoestand wil dat natuurlijk niet zeggen dat je je niet meer kan beroepen op die rechten. Dat kun je natuurlijk altijd gaan proberen bij een rechter. Bijvoorbeeld, hè, Liesbeth Zegveld, die was daar mee bezig. Maar wat je al zei, dat is niet doorgegaan, maar dat is wel een heel mooi voorbeeld. Want wat je dan ziet is dat mensen zich weer buiten die politiek om proberen om hun rechten toe te eigenen. En je zou je ook bijvoorbeeld kunnen voorstellen dat we dat bijvoorbeeld doen met onderwijs, hè, bijvoorbeeld studenten die hun recht op onderwijs gaan claimen nu weer. Ik bedoel: waarom zou je in godsnaam duizenden euro's collegegeld betalen voor online onderwijs? Ja, ik geef het zelf dus ik vind dat ik daar iets over mag zeggen.

00:18:27

Eveline: [lacht] Ja.

00:18:27

Nanda: En ik wil mijn collega's die heel hard werken en niet afvallen, maar online onderwijs. Ja, dat is gewoon echt nog niet eens bij benadering komt dat in de buurt van ons onderwijs.

00:18:37

Eveline: We moeten ons verenigen, we moeten we onze stem laten horen. Dat kan op allerlei verschillende manieren. Wat ook op stapel staat, is dat die een tijdelijke maatregelen, die noodmaatregelen, noodverordeningen, dat daar nu een corona wet komt? Dus toch het idee van nou, dat was tijdelijk en dan moeten we misschien een andere vorm van maken, een concept-wet, die geloof ik ook al weer is uitgesteld.

00:18:57

Nanda: Ja.

00:18:57

Eveline: Is dat een manier om dat recht toch nog een beetje te redden dat daar zo'n soort wet komt?

00:19:02

Nanda: Eigenlijk ben ik heel erg tegen zo'n coronawet, want één van de redenen waarom ze zo'n corona spoedwet wilden maken, was juist precies vanwege de democratische legitimiteit. En wat mij echt heel erg beangstigt, is dat we straks als spoedwet hebben en dat er dan gezegd kan worden: Ja, maar het is toch wat we met z'n allen hebben afgesproken? En het is toch democratisch eh eh gelegitimeerd? Dus waar maak je je druk om? Het is - juist in zo'n uitzonderingstoestand is het juist heel erg belangrijk om je te beseffen dat je dus niet meer op een normale manier beschermd wordt door het recht zoals je in normale omstandigheden bent. En zo'n spoedwet, die nou een schijn van democratische legitimiteit geeft, waardoor we ons nog meer in slaap laten sussen. Ja, ik zou daar geen voorstander van zijn. Juridisch is dat misschien best aardig...

00:19:56

Eveline: Ja, want het parlement gaat daarover, die gaan dat goedkeuren. Dan zou je kunnen zeggen: nou, het heeft wel voldaan aan de voorwaarden dat het democratisch tot stand gekomen is? Of is dat schijn?

00:20:08

Nanda: Op het moment dat je dat doet, dan misken je echt voor welk dilemma een uitzonderingstoestand ons plaatst. Dus je moet je goed beseffen dat de uitzonderingstoestand is een

soort paradoxale toestand, waarin we het recht opschorten omwille van het behoud van de orde zelf. En dat is nooit - zo'n beslissing om dat te doen, is nooit helemaal te legitimeren in termen van recht. En het is ook nooit helemaal te legitimeren in termen van democratie. Dus daar zit een enorm tekort. En het is juist omdat dat tekort er zit, dat we ons moeten beseffen dat het tijdelijk is en dat het ons kwetsbaar maakt. We zijn kwetsbaar op het moment dat de minister zegt: ja, ik kan zo weer het recht op onderwijs buiten de deur gooien. We zijn kwetsbaar op het moment dat ze zeggen: ja, we kunnen zo weer de verzorgingstehuizen sluiten of achter de deur bij de mensen komen. En zo'n spoedwet die dan zou die schijn van democratische legitimiteit geeft aan maatregelen die nog steeds heel ver ingrijpen in het leven van burgers. Ja, dat verhindert als het ware het zicht juist op die kwetsbaarheid, en ik denk dat het vanuit het oogpunt van democratie, dat dat het belangrijkste is. Dat die rechten die ons normaalgesproken beschermen, nogmaals: die als een verdedigingslinie tussen ons en die staat staan, die zijn er niet meer.

00:21:40

Eveline: Omdat zo'n minister dus alsnog eigenlijk hè, want er is een vergelijking gemaakt van nou, we gaan eigenlijk terug naar de tijd van Koning Willem I. Dat zei Wim Voermans, hè, hoogleraar staatsrecht, want die maakte ook altijd een wet per decreet. En dan achteraf stuurde hij naar het parlement.

00:21:54

Nanda: Ja.

00:21:54

Eveline: Dus het heeft de schijn van democratisch gelegitimeerd. Maar die minister kan alsnog bepalen: morgen gaan de verpleegtehuizen dicht.

00:22:01

Nanda: Ja precies.

00:22:02

Eveline: We hebben het kort gehad over over de maatregelen die genomen zijn. Dat zijn korte termijn maatregelen geweest, die jij vreest dat ze langer duren, denk ik heel terecht. Ook als we op de langere termijn gaan kijken, stel, er komt een tweede golf aan.

00:22:15

Nanda: Ja.

00:22:16

Eveline: Ja, hoe komen we uit deze situatie van die uitzonderingstoestand? Is er een exit strategie?

00:22:20

Nanda: Ja, ik denk dat je d'r twee dingen over kunt zeggen. Ten eerste denk ik dat hoe we we nu bezig zijn – om geleidelijk aan uit die lockdown te komen, dat we daar echt onze prioriteiten verkeerd hebben gesteld.

00:22:32

Eveline: Hoe bedoel je?

00:22:33

Nanda: Nou, dus het meest simpele voorbeeld. Je kan wel naar een terras of in je blote kont in de

sauna gaan liggen, maar het onderwijs is nog steeds niet open, terwijl dat toch echt de dragende kracht is van een samenleving. Goed onderwijs. En het tweede is, en hoe vervelend dat ook is, op een gegeven moment moet je je wel de vraag gaan stellen of veiligheid en, in dit geval veiligheid van de eh tegen corona, dus bescherming tegen corona, of dat het altijd kan winnen van vrijheid. En met vrijheid bedoel ik dus echt niet een soort egoïstisch van 'Ik wil weer kunnen doen wat ik wil.' Maar vrijheid, ja, ik blijf er maar weer op terugkomen, heeft ook te maken met dat recht op onderwijs. En ik denk dat we die discussie nu al aan moeten gaan. Dat het dus niet vanzelfsprekend is dat als er een tweede golf komt, dat weer alles dicht gaat. Waarmee ik niet zeg dat alles open moet blijven of dat er niks moet gaan gebeuren. Maar het gevaar is altijd - of wat je ziet gebeuren, is dat er een soort noodzakelijkheid wordt voorgewend alsof het niet anders kan. Het kan niet anders dan dat we nu de samenleving op slot gooien. Ja, dat is een politieke keuze ten koste van wat?

00:23:48

Eveline: Ja.

00:23:49

Nanda: En ik denk dat we die vraag echt moeten gaan stellen. Wat kost het het? Wat levert het op en wat kost het? En die vraag hebben we de afgelopen maanden onvoldoende gesteld.

00:23:59

Eveline: Denk je dat het genoeg leeft bij mensen om zich in die discussie te mengen? Of zijn we nog steeds te volgzzaam, omdat we misschien nu juist wat meer vrijheden krijgen.

00:24:09

Eveline:: Hè dat mensen denken van nou dat dat, dat zal allemaal wel goedkomen, en dat dat komt misschien met het onderwijs ook goed? Of moeten we ons nog steeds actiever bemoeien tegen de exit strategie?

00:24:20

Nanda: Ja, ik denk dat we ons zeker wel actiever moeten gaan bemoeien met die exit strategie. Ik heb me echt de afgelopen weken dood geërgerd aan elke krant en elke journalist die opschrijft, dat de middelbare scholen weer open waren. Nou, sorry, mijn kind ging drie uur per week naar school. Dat is niet open zijn. Wat dat jonge mensen heeft gekost om zo lang zonder leeftijdsgenoten en zonder fatsoenlijk onderwijs thuis te zitten... En dan dat je dan in de krant moet lezen dat de scholen open zijn. Dat klopt dat gewoon niet en ik denk dat nu ook heel veel mensen niet doorhebben wat er in het hoger onderwijs gaat gebeuren. Dus, en dan heb ik het niet, heb ik het niet over mensen op straat, hè?

00:24:57

Nanda: Ik heb het over minister Van Engelshoven, die het gewoon bestaat om te zeggen: oh goh, ik hoor dat universiteiten tot het eind van het jaar online willen gaan, maar ze moeten toch echt wel fysiek onderwijs gaan geven. Ja, dat kan dus niet met die anderhalve meter afstand die we in acht moeten nemen. Als we dat hier op de UvA zouden doen, anderhalve meter afstand en dan de gebouwen opengooien... Nou pin me d'r niet op vast, maar ik heb me d'r enigszins in verdiept, dan kunnen we ongeveer 20 procent van de studenten en de medewerkers hier kwijt. Ja, dat betekent dus dat je niet open kunt gaan.

00:25:34

Eveline: Ik begon dit gesprek met me afvragen: wat is er nu eigenlijk anders in deze periode en wat

zegt dat over de, hoe de rechtstaat normaal functioneert? Wat heb jij eigenlijk geleerd de afgelopen tijd over hoe de rechtstaat normaal functioneert nu je weet hoe die ook kan functioneren?

00:25:49

Eveline: Ja, ik denk dat één van de belangrijkste dingen toch is dat die rechtsstaat ook echt gedijt in een soort alledaagsheid en vanzelfsprekendheid waarin je je gang kan gaan, waarin je eh kan staan en gaan waar je wilt en waarin je niet hoeft na te denken over dingen die zo vanzelfsprekend zijn. Zoals je werk, je kinderen die naar school gaan en hoe vanzelfsprekend dat eigenlijk al is en die vanzelfsprekendheid, die heeft zojuist ook weer mee te maken met wat ik eerder al zei: dat de rechten en vrijheden die wij hebben, die hebben wij echt als een soort verdedigingslinie tussen ons en de staat. We worden met rust gelaten. Die staat maakt ook heel veel mogelijk, hè? Maar wat 'ie vooral mogelijk maakt, is onze vrijheid. Dus een normaal functionerende rechtsstaat is eigenlijk een rechtsstaat die die die impliciet is, die vanzelfsprekend is en die gedijt op die alledaagsheid.

00:26:49

Nanda: En ik denk het andere, dat hè, want wij leven natuurlijk niet alleen in een rechtsstaat, maar ook in een democratische rechtsstaat. Is dat ik me wederom – en dat was ik natuurlijk altijd al wel vanuit politieke theorie en vanuit de politieke filosofie, maar dat ik nu ook echt aan den lijve ondervindt - dat die vraag 'wie willen wij zijn als samenleving en kan het niet anders? En hoe praten we daarover met elkaar?' Dat dat echt de meest belangrijke vraag is die je kan stellen in een democratie. En dat we misschien die vraag niet alleen nu expliciet op tafel moeten leggen: 'wat voor samenleving willen we zijn? Maar dat we dat ons blijvend herinneren dat dat eigenlijk de meest politieke vraag is. Hoe houden we het uit met elkaar?

00:27:36

Nanda: En dat we dat niet - dat we die vraag niet alleen maar overlaten aan het parlement. Dat we die vraag niet alleen maar overlaten aan Rutte. En dat we die vraag al helemaal niet uitsluitend overlaten virologen.

00:27:49

Eveline: Dank je wel, Nanda Oudejans. Daarmee zijn we alweer aan het einde gekomen van deze aflevering. Vergeet je niet te abonneren en als je wilt reageren en dan kan dat op Twitter en Instagram: @ProDemos. Je kunt ook een mailtje sturen naar info at ProDemos punt NL. En mocht je nou een aflevering over een bepaald onderwerp willen horen of een gast voor willen dragen, laat het ons dan vooral weten.

00:28:12

[Vrouwenstem]

Voordat we ervan doorgaan, willen we graag nog een paar mensen bedanken voor hun hulp bij het maken van deze podcast. Daniël van de Poppe voor de audio, Tom Sikkers voor de muziek, Marciano Lansu voor de vormgeving. En jij bedankt voor het luisteren. Tot de volgende keer!

Dit transcript werd gemaakt met AmberScript.